

SAMLAREN

T I D S K R I F T

F Ö R

S V E N S K L I T T E R A T U R H I S T O R I S K
F O R S K N I N G

⋮

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 31

1950

U P P S A L A 1 9 5 1

S V E N S K A L I T T E R A T U R S Ä L L S K A P E T

UPPSALA 1951

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI AB

506603

Kaum lese ich eine Seite von ihm, so steigt mir schon daraus die Bedeutung und Klarheit des Lebens auf — es reisst mich stets zu höherer und kühnerer Betrachtung jeglicher eigener Erlebnisse hin.

Ich danke für Ihre schöne Gabe von Herzen.

* Pelikanen

30. September 1907

...
Ich habe Ihnen noch zu danken für die Zusendung der Gespenstersonate, die an Kühnheit der Geberde einzig ist. Sie reisst einen Vorhang zum Leben auf. Weiss der Himmel — ich bin immer stärker von Strindberg hingerissen — von Jahr zu Jahr. Das macht wohl, dass ich die Idee als etwas so Verschiedenes empfinde gegen die stumpfe geistige Ansteckung, die die meisten Menschen »ihren Geist« nennen. Es tut mir wohl, die Segel zu streichen unter einem Dichter wie Strindberg. Ich habe also wenigstens eine Wahl, wenn ich mich schon ganz einem andern Geist erbege ...

Walter A. Berendsohn.

Vem skrev minnesteckningen över J. O. Wallin i *Dagligt Allehanda* 12.7.1839?

J. O. Wallin är alltjämt en av våra mest kända författare. På senare tiden har en hel del problem gjort sig påmindta såväl i fråga om hans personlighet som hans författarskap. Under tidens lopp har flera, ofta divergerande, omdömen uttalats om honom. Det är naturligt att nutida forskare går tillbaka till de samtida omdömena för att så nära som möjligt lära känna Wallin och de karakteristiker som grunda sig på primär kännedom om honom. Bror Olsson har i *Arvet från Wallin*, 1949, samlat sex av de värdefullaste minnesteckningarna över Wallin, skrivna strax efter dennes död den 30 juni 1839.

Av de åsyftade karakteristikerna är emellertid en av hittills okänd författare. Även Wallin-kännaren E. Liedgren konstaterar så sent som 4.11. 1949 i *En Wallin-antologi* (Vestmanlands läns tidning, 4.11. 1949), att författaren till ifrågasvarande, med vetenskaplig samvetsgrannhet skrivna, nekrolog är okänd. Givetvis skulle denna verka med större kraft, om dess författare vore känd. Genom följande stilanalys av densamma, *Minnesteckning över J. O. Wallin* (*Dagligt Allehanda* 12.7. 1839), tro jag mig kunna fastslå, vem den efterlyste författaren är.

Åren 1833—1847 var W. F. Dalman huvudredaktör för *Dagligt Allehanda*. Han var mycket kunnig och hemmastadd i litteraturen och politiken. Han var liberal. Trots sin impulsivitet och häftighet ådagalade han i sin långvariga publicistiska verksamhet stor förmåga av lidelsefri, saklig debatt. Varför skulle, helt enkelt, inte Dalman själv ha författat minnesteckningen över en så prominent personlighet som Wallin? En genomgång av *Dagligt Allehanda* bekräftar uppgiften i *Biographiskt lexicon öfver namnkunniga svenska män* (uppslaget Dalman), att Dalman i nämnda tidning skrev det mesta av de viktiga artiklarna. I regel var dessa osignerade artiklar placerade på sidan 2 i tidningen. Om tillfälligtvis någon annan författare fått in någon liknande kulturellt betonad artikel, brukar tidningen ange och motivera detta, och om denne författare ej fått namn eller signum utsatt betecknas artikeln med »Insänt». Under juli 1839 skyltar W. F. Dalmans namn i tidningen endast några gånger, på grund av Dalmans post såsom sekreterare i Frivilliga Räddnings-Corpsen. I *Dagligt Allehanda* 13.7.1839 finns f.ö. en dalmansk artikel som i viss mån berör samma innehåll som Wallin-nekrologen i närmast föregående nummer, nämligen talekonst. Uppsatsen bär rubriken Lord Brougham och Daniel O'Connell, och författaren visar sig förtrogen med engelsk-fransk retorik av klassicistiskt märke. Stilen är den typiskt dalmanska: saklig, kortfattad och ganska torr. I det kortfattade parti av Wallin-nekrologen, vari Wallins talekonst behandlas, är det framför allt författarens blick för dennas prägel av officiell konst, som vittnar om att författaren varit fullt medveten om det fransk-klassiska draget i Wallins retorik. Om det fransk-klassiska inflytandet med engelsk anknytning på Wallins andliga talekonst se Tor Persson, *Studier i J. O. Wallins predikostil*, 1950, särskilt sidorna 36-45.

Detaljanalysen av stilen i den omdiskuterade minnesteckningen över Wallin vinner i skärpa, om den företas i samband med stilistisk jämförelse. Det bäst kommensurabla materialet från samma tid synes mig vara W. F. Dalmans Promemoria uti representationsfrågan, 1840. Denna betecknas i fortsättningen med förkortningen PM och minnesteckningen med förkortningen M.

Av de tolv styckena i M börjar sex med en-sats-meningar, sådana som: *Man såg i Wallin hufvudsakligen talaren, och: Wallin var Dalkarl.*¹ Ett lika långt parti av PM (omkr. 1100 ord), sid. 51—59, upptar nio avdelningar och av dessa börjar fem stycken med en-sats-meningar, sådana som: *Vid denna Riksdag var sinnesstämningen mindre beredvillig mot Konungen.* (s. 51) och: *Gustaf hade nu afkastat slöjan.*

På sitt sätt motsvaras detta korta maner att starta av rätt ofta förekommande korta, tvärhuggna slutkadenser i meningarna, t. ex. i PM: *Tryckfriheten, afskaffad genom 1772 års Regeringsform, hade blifvit återställd genom en Kgl. Förordning 1774, men indrogs åter 1780.* och: *Konungen trodde sig nu hafva fria händer, äfven med Adels-Ståndet,* och i M: *Han hörsammade kallelsen nu som alltid, och han gick.* och: *Wallin har dock en säker odödlighet sig förvarad, äfven på jorden, genom sina psalmer.*

I båda verken förekommer också mitt inne i satser rätt många påfallande tvära avbrott markerade medelst tankstreck, sådana som: *Han — eller hon — söker der (dvs. på kyrkogården) hvad själen varmast saknar; (M) och: med styrkans rätt — med ett ord, att (PM s. 17).*

F. ö. är meningsbildningen av det vid mitten av 1800-talet vanliga blandade slaget, i bägge verken: än brukar författaren mer eller mindre utbildade perioder, än en-sats-meningar.

En viss egenart röjer båda arbetena återigen i bruket av förknippningsord. Ordet *men* är påfallande (8 gånger i PM-partiet, sid. 51—59; och 6 gånger i M). Detta sammanhänger med att vederbörande författare gärna rör sig med motsättningar i sin framställning, vanligen ej skarpt antitetiska utan moderat särskiljande. Han omhuldar också ord som: *dock, likväl, åtminstone, ehuru.* Exempel härför i M: *men* Wallin slipper föra ordet. *Dock* kommer måhända ingen. *likväl* hann han till sitt stånds högsta spets. så hade *åtminstone* ingen annan. *Ehuru* man svårigen kan anse. Exempel i PM: *men* indrogs åter (s. 51) Ännu återstodo *dock* de finansiella frågorne. (s. 55) Konungen förmådde *likväl* (s. 55) han var *åtminstone* passivt medvetande (s. 53) *Ehuru* Gustaf mottagit riket (s. 55).

I båda verken användes hellre *då* än *när*, hellre *således* än *alltså* o. d., hellre *äfven* än *också*.

Prepositionen *af* brukas flitigt och ej sällan i ganska påfallande konstruktioner såsom: barn *af* sitt äktenskap (M) medvetande *af* det (PM s. 53). Häri ser jag ett fransk-klassiskt drag, en motsvarighet till franska konstruktioner med *de* och engelska med *of*. Se härom ovan nämnda Studier i J. O. Wallins predikostil, s. 147 f.

Även pronominas bruk företer vissa likheter i de båda arbetena. I M står det: *vi* känna och *Vi* tro., i PM: finna *vi* (s. 4) . . . inhemta *vi* (s. 20) m. fl. ställen. Så skriver med förkärlek publicister.

I bägge verken spelar pronomenet *någon* med böjningsformer en framträdande roll. Ibland kunde det i stället lika gärna ha stått *en viss, en del, ett par* o. d. Emellanåt brukas ordet pleonastiskt.

Beträffande sakordens bruk är det svårare att dra slutsatser. De är mera beroende av saksammanhanget än de ovan behandlade, och en nekrolog är ju av annan saklig natur än politiska tidningsartiklar.

Trikoli, dvs. treledssammanställningar, av sakord är påfallande i båda verken, men de är vanliga på rätt många håll. Deras förekomst och förknippingssätt talar emellertid inte emot att båda arbetena skulle ha samma författare. Här ett typiskt exempel på ifrågavarande stilistiska figur från vardera verket: förstämnd, sjuklig och gammal (M) och: täflan, talanger och duglighet (PM s. 44).

I båda arbetena spelar också infinitivattributet en stor roll.

Båda verkens stil är sålunda så likartad man kan begära med hänsyn till det olika sakinnehåll de behandlar. Deras författare har en ganska torr och avklippande

¹ Kursiveringen anger att orden framhäves av mig; spärningen anger att de redan framhävs å det citerade stället.

stil. När man betänker att W. F. Dalman var kritisk mot kungamakten och rojalister, sådana som Wallin, kan man förstå att hans minnesteckning av Wallin formades så som den blev, såsom Liedgren säger i den ovan nämnda tidningsartikeln: egendomligt dubbelbottnad.

Tor A. E. Persson.

Nattvandrarén. — Tegnér eller Valerius?

I Samlaren 1914 skrev Olle Holmberg en artikel, som var betitlad En nyfunnen Tegnérdikt. I Svenska Biet för den 27 december 1841 hade han nämligen funnit en anonymt publicerad dikt, *Nattvandrarén*, som hade obestridliga beröringspunkter med Tegnér's diktning; han sökte nu leda i bevis, att den var skriven av Tegnér. Hans bevisning fotade sig främst på inre grunder; någon handskrift kände han inte till. Holmberg förebragte ganska starka skäl för sin åsikt, och dikten har sedermera införts i Wrangel-Böök's edition av Tegnér's Samlade skrifter (9: 182). I brist på bindande bevisning synas dock Tegnérforskarna ha föredragit att ställa sig avvaktande. Sålunda förklarar Santesson i sin utredning om Tegnér's sista diktning, att frågan torde böra lämnas öppen tills vidare.¹

Emellertid torde det med ganska stor säkerhet kunna sägas, att *Nattvandrarén* är skriven av Johan David Valerius. Bland dennes papper finns den nämligen bevarad i två handskrifter.

Den ena av dessa finns i Beskowska samlingen på Kungl. biblioteket (Vf 220). Den är gjord med Valerius' egen hand men problematisk såtillvida, som den överstrukt med ett blyertsstreck och fått beteckningen »går ut». Jag vågar ej avgöra, huruvida detta gjorts av Beskow, då denne på 1850-talet gav ut Valerius' Samlade Vitterhetsarbeten, eller skett först senare. Måhända har det skett i senare tid, ty i ett Stockholmsreportage till Göteborgs-Posten lät signaturen E-d (väl Th. Ekelund) 1882 utan reservationer trycka den som en Valeriusdikt.² Om överstrykningen gjorts av Beskow, behöver detta dock endast betyda, att han ej ansett dikten värd att tas med i Samlade Vitterhetsarbeten. Samma överstrykning och anteckning finns även på andra Valeriushandskrifter i Beskowska samlingen, exempelvis på en översättning av Luthers Ein' feste Burg ist unser Gott, vilken dock med säkerhet tillhör Valerius — den finns även i släktens arkiv i en handskrift, som är undertecknad »V» och har så många ändringar, att det omöjliga kan vara fråga om en avskrift. Det kan f. ö. påpekas, att Beskow utelöt ett flertal Valeriusdikter ur den samlade upplagan, bl. a. Lífvets värde, som de kritiskt inställda fosforisterna räknade till hans bästa.

En handskrift till *Nattvandrarén* finns också bland de Valeriuspapper, som kvarstannat i släktens ägo.³ Även denna är odisputabelt gjord med Valerius' egen handstil. Man kan knappast tänka sig, att han skrivit av denna ej alltför betydande dikt två gånger, om den varit författad av någon annan. Den trycktes också i Svenska Biet vid en tid, då han ganska flitigt medarbetade där. I november och december 1841 lät han trycka tre andra dikter där (Vårblomman och Höstblomman, Enfaldens åsigt, insigt och utsigt) och i januari 1842 fyra (Det Gamla och det Unga, Vid Pehr Sjöbrings graf, Till Ódet och Ódets svar). *Nattvandrarén* trycktes dessutom osignerad; det brukade Tegnér's dikter inte vara, varför Holmberg (s. 26) måste räkna med något typografiskt missöde eller andra speciella orsaker. Men alla Valerius' bidrag till tidningen voro osignerade. Det var ett villkor, som han uttryckligen förbehöll sig i brev till Beskow (1.12 1841).⁴

Även i övrigt passar dikten väl in i hans produktion. Den ojämna rytmen (»Har Eos väl, i portlidret vid polen» etc.) erinrar om att Valerius' haltande rytm i en Lucanus-översättning på sin tid blivit föremål för Tegnér's bittra klander.⁵ Även ett utländskt ord som »obskurant» stämmer väl med Valerius' stilvanor, och de

¹ *Studier tillägnade Anton Blanck*, s. 283, 284 not.

² *Göteborgs-Posten* nr 92, 1882. Ej observerat av Holmberg.

³ De ha välvilligt ställts till mitt förfogande av landssekr. Chr. Fahlcrantz, Vänersborg.

⁴ Brevet till Beskow äro tryckta i *Svenska akademiens handlingar* 1945 (tr. 1946).

⁵ Schück: *Svenska akademiens historia* 4, s. 266 f. Tegnér, *Samlade skrifter* 5, s. 376 f.